

Milliyet AB ile müzakere başlıklarını açıyor 8- 9 Ekim 2005

Hazırlayan: Sinan Ülgen

Devletin Rant Dağıtma Dönemi Sona Eriyor

AB ile müzakerelerin ilk başlıklarından biri olan rekabet politikası, hem firmalar arasındaki rekabeti hem de devlet yardımlarını düzenleyecek. Böylece devletin rant dağıtma imkânı büyük ölçüde ortadan kalkacak

Rekabet politikası / Hazırlayan: Sinan Ülgen

Başlarken

3 Ekim günü Lüksemburg'da yapılan AB Dışişleri Bakanları toplantısında, AB ile Türkiye arasında tam üyelik müzakerelerine başlama kararı alındı. Müzakereler 20 Ekim günü başlıyor. Şimdi artık Türkiye olarak müzakerelere başlayıp başlamamayı değil, müzakereler sırasında nelerle karşılaşacağımızı konuşmaya başlıyoruz. Milliyet'in bu yazı dizisi, Türkiye ile AB arasında ilk ele alınacak konu başlıklarını inceliyor. Bu yıl sonuna kadar taramasına başlanacak olan, yani Türkiye'nin AB ile ilgili alandaki mevzuatının uyum derecesinin değerlendirileceği 7 başlık bulunuyor.

Bunlar:

- 1) Rekabet politikası,
- 2) Kamu ihaleleri,
- 3) Eğitim ve kültür,
- 4) Bilim ve araştırma,
- 5) Hizmetlerin serbest dolaşımı,
- 6) Sermayenin serbest dolaşımı ve
- 7) Tarım.

Her bir başlıkta tarama sona erdikten sonra fiili müzakerelere geçilecek. Bu sene sonuna kadar en azından bir veya iki başlıkta fiili müzakerelere geçilmiş olması hedefleniyor. Böylelikle 2005 yılının İngiltere'nin dönem başkanlığı sırasında Türkiye ile AB'nin tam üyelik müzakerelerine fiilen başladıkları yıl olarak tarihe geçmesi öngörülüyor.

AB ile müzakerelerin ilk aşamasını oluşturan tarama sürecinde ele alınacak başlıklardan biri rekabet politikası.

Rekabet politikası, AB'nin daha kuruluş aşamasında var olan ortak politikalarından biri ve AB içinde tek bir pazar oluşturulması için başvuru kamu politikalarının başında geliyor.

Bu başlık, mal ve hizmet piyasalarında rekabetin korunması ve bu suretle ekonomik verimliliğin artırılması amacını taşıyor.

Rekabet politikasının iki ayağı var. İlki, firmalar arasındaki rekabeti düzenleyen, kartelleşmeyi önleyen rekabet hukuku. Aslında rekabet hukuku Türkiye bakımından yeni bir konu değil; on yıl kadar önce Gümrük Birliği'nin tamamlanması aşamasında ülkemizin gündemine girdi. 1994 yılında çıkarılan Rekabet Kanunu ile Türkiye rekabet politikasının bu ilk boyutu ile tanışmış oldu.

Rekabet Kurumu'na övgü

O günden bu yana, söz konusu yasanın hayata geçirilmesinden sorumlu olan Rekabet Kurumu, Türkiye'de rekabetin korunması amacıyla birçok karar aldı. Kurum, bu çerçevede Ankara'da belediyeye ait kömür karteline son verilmesi, futbol maçlarının kısa görüntülerinin bütün kanallarda yayımlanmasının sağlanması, çimento fiyatlarında kartelleşme sonrasında ortaya çıkan fiyat artışlarının önlenmesi gibi birçok önemli girişime imza attı. Rekabet Kurumu bu performansı ile yurtdışında da beğeni topladı. Hatta OECD bu yıl içinde, Türk Rekabet Kurumu'nun gelişme yolundaki bir ülkenin rekabet kurallarının uygulanmasında yapabilecekleri bakımından en iyi bir örneklerden birini oluşturduğunu ifade etti.

Yardım rejimi değişecek

Rekabet politikasının ikinci ayağını ise "devlet yardımları rejimi" oluşturuyor. Devlet yardımları rejiminin ana hedefi, devletin piyasada rekabeti bozucu karar ve eylemlerini önlemek ve adil rekabetin kamu tarafından baltalanmasını engellemek. Başka bir deyişle, artık kamunun ekonomiyi etkileyen kararları üzerinde yeni bir denetim mekanizması oluşturuluyor.

AB içinde uzun zamandır varolan devlet yardımları rejimini Türkiye de Gümrük Birliği'nden kaynaklanan bir yükümlülüğü olarak hayata geçirmek durumundaydı. Ancak Türkiye, bugüne dek bu alanda adım atmadı, atamadı. Türkiye, şimdi tarama sürecine dahil olan rekabet politikasına uyum adına bu şartı bir an önce yerine getirmek zorunda kalacak. Aksi takdirde tarama sonrasında yayımlanacak olan inceleme raporunda Türkiye'nin AB'nin devlet yardımları rejimini üstlenmesi bir performans kriteri haline getirilip, bu başlığın fiili müzakereye açılması için bir ön şart halini alması muhtemel.

Firmalara eşit mesafe

AB devlet yardımları rejiminin Türkiye'de hayata geçirilmesi ile ne değişecek? Bu adım, aslında Türkiye'de karma ekonomik yapıdan gerçek bir piyasa ekonomisine geçişin habercisi olacak.

Bu sayede öncelikle kamunun piyasalarda rekabeti bozucu davranışları önlenecek. Bazı firmalara veya sektörler diğer firmalar veya sektörler arasındaki rekabeti bozacak şekilde teşvik verilmesi mümkün olmayacak.

Örneğin, yalnızca mobilya üretimini teşvik edecek bir kamu yardımı programı yürürlüğe konamayacak.

Demir çelik sektörüne yatırım teşviki hiç verilemeyecek. Veya iflas noktasına gelen bir bankanın veya bir şirketin kamu kaynaklarıyla kurtarılmasına eskiden olduğu gibi yalnızca siyasi yönetimler karar veremeyecek. Kısacası devletin rant dağıtma imkânı büyük ölçüde ortadan kalkacak.

Benzer şekilde kamuya ait firmalar lehine çeşitli düzenlemeler yapılması da önlenecek. Devletin artık her firmaya eşit mesafede durması sağlanacak.

Sinan Ülgen Kimdir?

1966 doğumlu olan Sinan Ülgen, yükseköğrenimini ABD Virginia Üniversitesi'nde ekonomi ve bilgisayar bilimleri dalında yaptı. Belçika'nın Brugge kentindeki Avrupa Koleji'nde AB ekonomisi üzerine yüksek lisans yapan Ülgen, daha sonra girdiği Dışişleri Bakanlığı'nda 7 yıl çalıştı. 1992-1996 yılları arasında Türkiye'nin AB nezdindeki Daimi Temsilciliğinde bulunan Ülgen, Gümrük Birliği müzakerelerine aktif olarak katıldı. Ülgen, Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra, Türkiye'deki sektör ve firmalara AB ile ilgili konularda danışmanlık yapıyor. Geçen sene Kemal Derviş ile beraber yayımladığı "Çağdaş Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü" adlı kitabının yanı sıra "AB ile Müzakereler: Ne Bekliyoruz? Ne Olacak?" başlığını taşıyan kitabı da yakında piyasaya çıkıyor.

Yabancı sermaye için güven yaratacak

Devlet yardımları rejiminin bir başka avantajı, dış yatırım çekme ve istihdam yaratma alanında ortaya çıkacak. Her ne kadar 2005 yılı, Türkiye'nin dış yatırım çekme bakımından en başarılı yılı olsa da, sene başından bu yana 10 milyar doları yabancı kaynaklı olmak üzere yaklaşık 21 milyar dolarlık bir özelleştirme yapıldı. Çevremizdeki diğer ülkelerle karşılaştığımızda Türkiye'nin özelleştirme dışında yeni yatırım çekmekte güçlük yaşadığı görülmekte. Bunun en bariz nedenlerinden biri, yabancı yatırımcıların Türkiye'de devletin ekonomi üzerindeki gücünden endişe etmeleri.

Yabancı yatırımcılar devletin yapacağı düzenlemelerle piyasadaki rekabeti kendileri aleyhine değiştireceğinden endişe ediyorlar.

Devlet yardımları rejiminin hayata geçmesi işte bu endişeleri ortadan kaldıracak ve Türkiye'nin yatırım potansiyelini ve de dolayısıyla büyüme ve yeni iş sahaları yaratma potansiyelini artıracak.

Kısacası devlet yardımları rejimi Türkiye'de devletin ekonomideki rolünün yeniden yorumlanarak daha çağdaş daha rekabetçi bir ekonomik yapıya kavuşmasını sağlayacak.

Devlet rekabet ortamına karışmayacak

Mesela TRT'nin finansmanı için Türkiye'de satılan radyo ve televizyonlardan bandrol adı altında alınan vergi uygulamasının değiştirilmesi gerekecek. Veya Tekel'i sektörde faaliyet gösteren diğer firmalara oranla kayıran ve sigara fiyatlarında büyük artışlara sebebiyet veren ayırıcı vergi düzenlemeleri yapılamayacak. Borçların tahsilinde kamu bankalarına tanınan avantaj ortadan kalkacak. Ziraat Bankası veya Halk Bankası'na olan borcun diğer borçlara oranla bir önceliği kalmayacak. Borç geri ödemelerinde bu bankalarla öncelikle anlaşma şartı böylelikle yürürlükten kalkacak.

THY'ye yurtiçindeki havaalanlarında sağlanan avantajlar ortadan kalkacak. Böylelikle diğer uçak şirketlerinin THY ile aynı şartlarda rekabet etmesi sağlanacak. Bunun sonucunda hem bilet fiyatları düşecek, hem de sefer sayıları artacak.

Bölgesel teşvik sistemi kalkıyor

AB teşvik sistemi Türkiye'deki mevcut teşvik sisteminde köklü değişiklikleri zorunlu kılacak. Mevcut uygulamada bir bölgede yapılan tüm yatırımlar hangi sektörde olursa olsun otomatik olarak teşvikten yararlanıyor. AB'nin rejiminde ise teşvikler bölgesel değil, sektörel bazda veriliyor ve belli sektörler kategorik olarak teşvik kapsamı dışında tutuluyor. Bunun sonucu Türkiye'de kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlarda teşvikler artık otomatik olarak alınamayacak. Örneğin kalkınmada öncelikli bir ilde bir haddehane kurmak için yatırım veya enerji teşvikinden artık yararlanılamayacak. Çünkü AB'de demir-çelik sektörü teşvik uygulamasının dışında tutuluyor. Üstelik, bu sektör için geçmişte alınan yatırım teşvik belgeleri de geçersiz kılınacak. Benzer kısıtlamalar sentetik elyaf üretimi ya da otomotiv sektörü açısından da geçerli. Buna karşılık AB fonlarıyla desteklenecek olan bölgesel kalkınma programı sayesinde diğer sektörlerde kalkınmada öncelikli alanlarda daha fazla teşvik elde etme imkanı da ortaya çıkacak.

Mevzuatta neler değişecek?

- 1- Rekabet Kanunu değişecek.
- 2- Teknoloji transferi, otomotiv dağıtım ve ARGE anlaşmaları grup muafiyet tüzükleri çıkacak.
- 3- Devlet yardımları yasası çıkacak. Bu çerçevede Devlet Yardımları İzleme ve Denetleme Kurulu oluşturulacak.
- 4- AR-GE, Çevre ve İstihdam yardımı tüzükleri çıkacak.
- 5- Bölgesel yardım politikası değişecek.
- 6- Demir - çelik, gemi inşa, sentetik elyaf ve otomotiv sektörlerinde devlet yardımları rejimini düzenleyen tüzükler çıkacak.
- 7- Yasaya aykırı devlet yardımı almış firmalardan bu paranın tahsil edilmesini sağlayacak yöntemlere dair yönetmelik çıkacak.

YARIN: Eğitim ve Kültür

9 ekim 2005

AB'yi yakalamak için eğitimde reform şart

Türkiye, genç nüfusuyla, Avrupa'da baş gösterecek işgücü açığını kapatmaya aday. Ancak bilgi ve uzmanlığını artırması şartıyla. Bunun için de eğitim sisteminde mutlak bir iyileştirme gerekiyor

Eğitim ve Kültür - 2
Hazırlayan: Sinan Ülgen

Avrupa Birliği uluslar üstü bir yapıdır. Bunun anlamı bazı politika alanlarında AB üyesi ülkelerin egemenliklerini AB kurumlarına devretmiş olmalarıdır. Dolayısıyla, örneğin ticaret politikası alanında artık üye ülkelerin kendi bağımsız politikalarını yürütme imkânı kalmamıştır. Örneğin, Fransa'nın Meksika ile kendi başına bir ticaret anlaşması yapması mümkün değildir. Buna karşılık, maliye gibi bazı politika alanlarında tam tersine bir durum geçerlidir. Bu alanlarda üye ülkelerin bağımsız karar alma yetkileri devam etmektedir. Ülke içinde uygulanacak KDV oranlarına o ülkenin hükümeti karar vermektedir.

Bir de üçüncü bir kategori var. Bu kategorideki politika alanında ise hem AB kurumlarının hem de üye ülkelerin yetkisi eşzamanlı olarak devam edebiliyor. Türkiye ile AB arasında tarama aşamasında ele alınacak ilk konulardan biri olan "eğitim ve kültür politikası" ile "bilim ve teknoloji politikası" başlıkları işte bu son kategoriye giriyor.

Eşzamanlı yetkiler

Bu alanlarda hem AB kurumları hem de üye ülkeler söz sahibi olmaya devam ediyor. Ancak bu iki alanda da üye ülkelerin ulusal düzeydeki politikaları AB düzeyindeki kurallara oranla daha büyük ağırlık taşıyor. Ülkeler, eğitim politikalarının geleceğini tayininde hassasiyet gösteriyorlar ve bu gibi tercihleri AB'nin uluslar üstü kurumlarına bırakmak istemiyorlar.

Bu nedenle AB'nin eğitim ve kültür alanlarındaki mevzuatı oldukça sınırlı kalmış bulunuyor. Mevcut mevzuat esasen Avrupa'da ortak bir kültür alanı yaratılmasını ve eğitim alanında da belirli standartlara ulaşılmasını amaçlamakta. AB, bu amaç doğrultusunda çeşitli programlar oluşturdu.

AB bütçesinden fonlanan bu programlara aday ülkenin katılım şartlarını yerine getirmesi, eğitim ve kültür alanındaki AB mevzuatına uyumun temelini oluşturuyor. Başka bir deyişle, Türkiye'nin eğitim ve kültür ile ilgili müzakere başlığının gereğini yerine getirmesi için aşağıda ayrıntılı olarak listesini verdiğimiz belli başlı AB programlarına katılımı zorunlu gözüküyor.

Katılım 3 şarta bağlı

Türkiye'nin bu programlara katılımı üç şarta bağlı.

A) Öncelikle, bu programların ulusal düzeyde yürütülmesini sağlayacak idari altyapının kurulması gerekiyor. Nitekim Türkiye, öğrenci değişim programı olarak bilinen SOCRATES programına ancak bu projenin koordinasyonunu yürütecek Ulusal Ajans'ı kurduktan sonra katılabildi.

B) Ayrıca, bu programların AB düzeyindeki finansmanına Türkiye'nin de kendi bütçesinden katkıda bulunması gerekiyor.

C) Nihayet, bu programların Türkiye'ye açılması için AB Konseyi'nin de bu yönde karar alması gerekiyor. Bu üç şart da yerine geldikten sonradır ki, söz konusu programlara katılım imkânı doğuyor.

Şüpheleri dağıtmak için

Eğitim konusu, AB ile müzakerelerde Türkiye'nin bu alandaki AB mevzuatına uyumunun ötesine geçen bir öneme sahip olacak. AB içindeki bazı çevreler Türkiye'nin nüfusundan endişe duyuyorlar ve tam üyeliğin Türkiye'den AB'ye yoğun bir işçi göçü ile sonuçlanacağını ileri sürüyorlar.

Bu endişeleri giderebilmek için Avrupa ve Türkiye'deki demografik eğilimlere bakmak gerekiyor. Avrupa'da Türkiye'nin aksine bir yaşlanma eğilimi mevcut. Nüfusun yaşlanması hem ekonomik hayata katılan kişilerin sayısını azaltmakta, hem de sosyal güvenlik sistemlerinin sürdürülebilirliğini tehlikeye atmakta. Kısacası, Avrupa önümüzdeki dönemde bir işgücü açığı ile karşı karşıya kalacak. Türkiye'de ise tam aksine bir gelişme yaşanacak. Türkiye genç nüfusu sayesinde artan bir çalışan nüfusa sahip olacak. Dolayısıyla ilk bakışta Türkiye'nin AB ile entegrasyonu ideal bir çözüm gibi duruyor. AB iş piyasalarında belirecek olan açık, Türk iş piyasasındaki fazlalık ile kapanacaktır.

Yalnız nicelik açısından tamamlayıcı olarak gözüken bu durum nitelik açısından da öyle mi? Türk işgücü o dönemde Avrupa'nın ihtiyaç duyacağı iş kollarındaki açığı kapatmaya yetecek bilgi ve uzmanlığa sahip olacak mı? Bu soru eğitim sistemimizin geleceğiyle bağlantılı. Bugünkü duruma bakıldığında, Türkiye'nin birçok AB ülkesine hatta aday ülkesine oranla dezavantajlı bir durumda olduğu görülüyor. Türkiye'de eğitime olan yatırım ve nüfusun eğitim seviyesi oldukça düşük.

Sonuç olarak, Türkiye'nin eğitim ve kültür başlığı altındaki kapsamı sınırlı AB mevzuatına uyum sağlaması güç olmayacak. Buna karşılık, eğitim sisteminde gerekli iyileştirmeleri yapmadığı takdirde Türkiye, üyeliğinin Avrupa ekonomilerinin emek piyasasında yaratacağı güçlüklerle dair tezlere cevap vermekte zorlanacaktır. Bu da Türkiye'nin tam üyeliğine şüphe ile yaklaşan Avrupa kamuoyunun ikna edilmesini ve de dolayısıyla Türkiye'nin tam üyeliğe ulaşmasını güçleştirecektir.

Zorunlu eğitimde reform

Benzer şekilde, uzun dönemde zorunlu eğitim alanında da bir reform yapılması gereği şimdiden ortaya çıkıyor. AB ülkelerinde zorunlu eğitimin süresi bugün 9 ila 12 yıl arasında değişiyor. Tam üye adayı Türkiye'de ise bu süre 8 yıl. Sonuçta, eğitim başlığının kapatılması için kısa dönemli bir zorunluluk olmasa da, uzun dönemde

eğitim alanında AB standartlarını yakalayabilmek için Türkiye'nin zorunlu eğitim süresini bu seviyelere çıkarması gerekecek.

Türkiye'den 18 bin öğrenciye eğitim desteği

Türkiye'nin AB eğitim programlarına katıldığı ilk yıl olan 2004-2005 eğitim yılında, Türkiye'den yaklaşık 18.000 öğrenci AB eğitim kurumlarında öğrenim görmek için bu programlardan destek aldı. Türkiye'de öğrenim çağında 17 milyon kişinin bulunduğu düşünöldüğünde, bu sayının zaman içinde daha da artması kaçınılmaz. Buna karşılık AB ölkelerinden Türkiye'ye gelen öğrenci sayısı oldukça kısıtlı kaldı. Türkiye'nin bu programlara ödediği miktar 2005 yılında 30 milyon euro oldu. Bunun üçte biri milli bütçeden, üçte ikisi Türkiye'ye ayrılan AB fonlarından karşılandı.

TOPLAM 5 PROGRAM VAR

Katılacağımız kültür ve eğitim programları

1) Kültür 2000

Bu program, ortak bir Avrupa kültür alanı yaratılmasına katkıda bulunacak işbirliği projelerinin desteklenmesine yönelik. 2000-2006 dönemi için 240 milyon euro'luk bir bütçeye sahip olan bu program ile sahne sanatları, görsel sanatlar, edebiyat, müzik ve tarihi mirasın korunması gibi çeşitli faaliyet alanlarına maddi destek verilmekte. Bu bağlamda Avrupa içinde kültürel çeşitliliği zenginleştiren, yaratıcılığı güçlendiren, kültürel aktörlerin Avrupa içinde hareketliliğini sağlayan, sosyal entegrasyona katkıda bulunan ve kültürü halklara yakınlaştıran eylemlere yardım veriliyor. Ayrıca Avrupa tarih ve kültürünün daha iyi bilinmesini sağlayan faaliyetler için de bu fonlardan destek alınabiliyor.

2) Media Plus

2001-2006 dönemi için 513 milyon euroluk bir finansman kaynağına sahip bu Topluluk programının amacı Avrupa çapındaki görsel-işitsel çalışmaların geliştirilmesi, dağıtım ve pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi. Buna karşılık, üretim aşamasına destek verilmiyor. Bu çerçevede özellikle sinema ve televizyon filmleri, dokümanterler, animasyon filmleri ve mülti-medya eserleri için yardım veriliyor. Media Plus programının bir diğer amacı da bu yapımların Avrupa içinde farklı ölkelerde gösterime girmesini sağlamaya yardımcı olmak.

3) Socrates

Yükseköğretim ve mesleki eğitim alanındaki bu Topluluk programına 2000-2006 yılı için 3 milyar euro ayrılmıştır. Bu alandaki diğer AB programlarına oranla çok daha büyük bir bütçeye sahip olan Socrates programı sayesinde, A) ölkeler arasında öğrenci değişim programları uygulanabilmekte, B) mesleki eğitim alanında çokuluslu işbirliği programları geliştirilebilmekte ve C) Avrupa dillerinin eğitimi için kaynak bulunabilmektedir.

4) Gençlik

2000-2006 döneminde 520 milyon euroluk bir bütçeye sahip bu program başlığı altında Avrupalı gençlerin değişim programları finanse ediliyor, gençlik kamplarının tertiplenmesine destek veriliyor. Ayrıca gençlerin gönüllü olarak tarihi mirasın korunması gibi sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılımlarını temin eden organizasyonlara da maddi destek sağlanıyor.

5) e-İçerik

Elektronik içerik başlığını taşıyan bu program ile AB, bilgi teknolojisi alanındaki gelişmelerin ışığında gittikçe daha fazla önem kazanan sayısal içeriğin geliştirilmesini amaçlıyor. Bu doğrultuda gerek içerik sahiplerine gerek bu içeriklerin halka ulaştırılmasında rol oynayan yayıncılara destek veriliyor. Bu çerçevede sayısal bilginin ortaklaşa kullanılması ve geliştirilmesi hedefine yönelik kamu ile özel sektör arasındaki işbirliği projelerine özel önem verilmektedir.

AB, Türk eğitime nasıl bakıyor?

AB Tavsiye Kararı: Mesleki eğitim güçlendirilmeli

1- AB Komisyonu'nun Türkiye ile müzakerelerin başlatılması tavsiyesinde bulunduğu 6 Ekim 2004 tarihli raporundan:

- Türkiye'nin nüfus dinamikleri, AB toplumlarının yaşlanmasını telafi etmek anlamında katkılar sağlayabilir. Bu bağlamda, Türkiye'de önümüzdeki on yıl içinde eğitim ve mesleki beceri alanında reform ve yatırımların gerçekleştirilmesinde AB'nin büyük çıkarı vardır.
- Türk ekonomisinin büyüme potansiyeli ve rekabet gücünü artırmak için eğitimde yeterli düzeyde kamu ve özel yatırımının gerçekleşmesi ve bu alan için özel bir dikkatin seferber edilmesi önemlidir

Görüleceği gibi tavsiye raporu, "Türkiye tam üye olacaksa, ne yapıp yapıp eğitim düzeyini yukarı çekmek gerekiyor" mesajını taşıyor.

Yaş gruplarına göre en az lise eğitimi almış nüfusun yüzdesi

	25-64	25-34	35-44	45-54	55-64
Polonya	45.9	51.7	47.5	44.5	36.4
Portekiz	19.9	32.5	19.9	13.6	8.5
Yunanistan	51.4	72.6	60.3	43.1	27.6
Türkiye	24.3	30.2	23.5	19.2	13.3

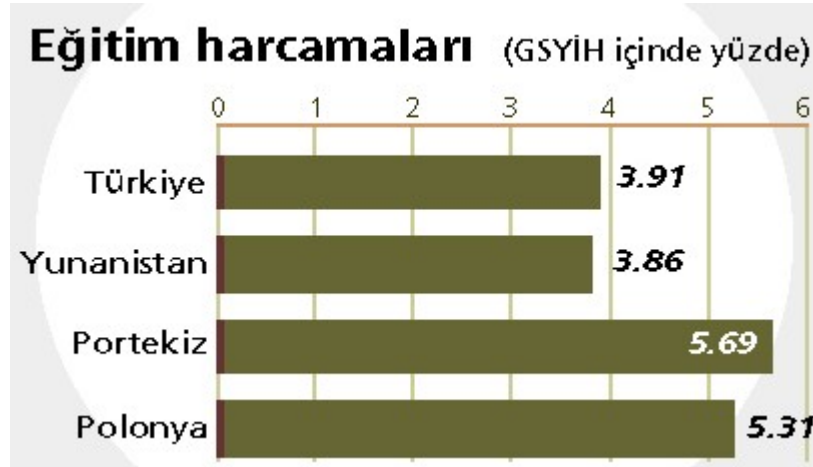
İlerleme Raporu: Eğitimin bütçe içindeki payı yetersiz

2- AB Komisyonu'nun 2004 yılı İlerleme Raporu'ndan:

Ayrılan bütçe yetersizdir. Türkiye'de gayri safi milli hasıla içinde eğitime ayrılan kamu harcamalarının oranı yüzde 4 dolayındadır. AB ortalaması ise yüzde 5'tir. AB içinde en yüksek oran yüzde 9'a yaklaşmakta olan İsveç ve Danimarka'dır.

Okulu terk oranları hâlâ çok yüksektir. Kız öğrencilerin okullaşma oranı son dönemdeki 'etkileyici ilerlemeye rağmen', özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da hâlâ çok yüksektir.

'Türkiye, eğitim ve mesleki-tekniik beceriyi geliştirme alanlarındaki reform çabalarını sürdürmelidir. Üniversiteleri daha çok işgücü-piyasa yönelimli bir şekilde yapılandırabilmek için YÖK'ün yetkileri gözden geçirilmelidir. Türkiye aynı zamanda işgücü piyasası ile eğitim arasındaki bağları güçlendirmelidir.'

Film yönetmenleri ve yazarlara gün doğdu

Sonuç olarak AB ile eğitim ve kültür alanındaki tarama sürecinin tamamlanması ve müzakerelerin başlaması ile birlikte Türkiye'nin bütün bu Topluluk programlarına katılmasının önü açılmış olacak. Bu sayede Türkiye'deki film ve dokümanter yapımcıları ek destek bulacak, yazarlar kitaplarının AB dillerine tercümesi için bir fon kaynağına kavuşacak, öğrenciler daha fazla sayıda AB üniversitesinde okuma imkânına sahip olacak, gençlerimiz mesleki eğitimlerini AB standartlarında yapabilecekler.

YARIN: Bilim ve teknoloji

10 ekim 2005

Hedef, bilgiye ortak olmak

Bilim ve araştırma, en kolay müzakere başlıklarından biri. Yapılması gereken, AB'nin bu alandaki belli başlı programı olan 6. Çerçeve Programı'na (FP6) Türkiye'nin en iyi şartlarda katılımının sağlanması... FP6'dan yararlanabilmek için çokuluslu ortaklıklar kurulması gerekiyor. Bu yüzden Türk firmaları yeterince yararlanamadı. Ancak programı öğrenme süreci aşılnca, programdan yararlanma düzeyi de artacak

Bilim ve Araştırma / Hazırlayan: Sinan Ülgen

"Bilim ve araştırma" başlığı en kolay müzakere başlıklarından birini oluşturuyor. Bu niteliği, bu alandaki AB mevzuatının sınırlı olmasından kaynaklanıyor. Başka bir deyişle, bu alandaki müzakerelerin tamamlanabilmesi için diğer birçok alanda olduğu gibi AB mevzuatının Türk mevzuatına yansıtılması gerekmeyecek. Burada esas yapılması gereken, AB'nin bu alandaki belli başlı programı olan 6. Çerçeve Programı'na (FP6) ülkemizin en iyi şartlarda katılımının sağlanması.

6. Çerçeve Programı

Bilim ve teknoloji alanında ABD ve Japonya'nın gerisine düştüğünü gören AB, araştırma ve geliştirme (AR-GE) alanında daha rekabetçi bir yapıya kavuşabilmek için çok yıllık AR-GE çerçeve programını uygulamaya 1984 yılında başladı. Avrupa çapında araştırmaların desteklenmesinin başlıca aracı olan çerçeve programlar, Birliğin araştırma geliştirme temelini güçlendirilmesini ve üye ülkeler arasında bilimsel ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesini sağladı ancak ilk beş çerçeve programı kapsamında yürütülen projeler Avrupa düzeyinde faaliyetlerin bütünleşmesine yeterince katkıda bulunamadı.

Bunun üzerine AB, araştırma politikasını gözden geçirerek, bilimsel mükemmeliyet ve rekabet edebilirliği sağlamak amacıyla bir "Avrupa Araştırma Alanı (ERA)" yaratılmasını hedefledi. 2006 sonuna kadar yürürlükte kalacak Altıncı Çerçeve Programı'nın temel hedefi de, ERA'nın gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak. 16.3 milyar euroluk bütçeye sahip olan bu program kapsamında yukarıdaki tabloda belirtilen 8 temel öncelikli alanda araştırmalar destekleniyor.

Programa katılım

FP6 önceki çerçeve programından farklı olarak takım çalışmalarını özendirilmekte, geniş araştırma gruplarının oluşumunu zorlamakta ve bilgi paylaşım ağlarının kurulmasını teşvik etmekte.

Bu nedenle proje önerisinde bulunmak isteyenler öncelikle projelerine ortak bulmak veya başka bir projeye ortak olarak katılım imkânlarını araştırmak durumunda... Avrupa'daki araştırmacılar hem özel şirketler, üniversiteler veya diğer uzmanlar ile ortaklıklar kurmuş; hem de bu ortaklıkları uluslararası alana taşıma gayreti içine girmişler.

Ülkemizde de bu programa dahil olmak isteyen araştırmacılara ve firmalara FP6 programının Türkiye'deki ulusal irtibat noktası olan TÜBİTAK yol gösteriyor. Bu amaçla Brüksel'de TOBB ve KOSGEB'in de desteğiyle TURBO adında bir birim kuruldu. Bu birimin amacı Türkiye'den FP6 programına yönelik başvuruların

artmasını sağlamak, bu programdan daha fazla sayıda yerli firmanın yararlanmasını temin etmek.

'7. Çerçeve' Programı geliyor

AB 2006 yılında sona erecek olan 6. Çerçeve programı'nın yerini alacak 7. çerçeve programının (FP7) hazırlıklarına da başladı.

Bu kez yedi yıllık bir dönemi kapsayacak ve 2007-2013 arasında yürürlükte kalacak olan FP7 için Avrupa Komisyonu yaklaşık 40 milyar euroluk bir bütçe teklif etti. Bu öneri AB üyesi ülkeler tarafından kabul görmedi. Bütçe üzerinde görüşmeler devam ediyor. FP7'de uzay ve havacılık, temel bilimler ve savunma teknolojileri alanlarına ağırlık verilmesi öngörülüyor.

Ülkemizin tam üyelik müzakereleri ile eş zamanlı olarak uygulamada kalacak olan FP7'ye Türkiye'nin de tam üyelik müzakerelerinin bir şartı olarak katılması gerekecek. Bunun için milli bütçeden ödenecek pay da yükselecek.

Bu açıdan AB'nin çerçeve programlarından Türk araştırmacıların daha fazla yararlanmasını sağlayacak tedbirlerin alınması aciliyet kazanıyor.

Kamu politikaları ve Avrupa Birliği

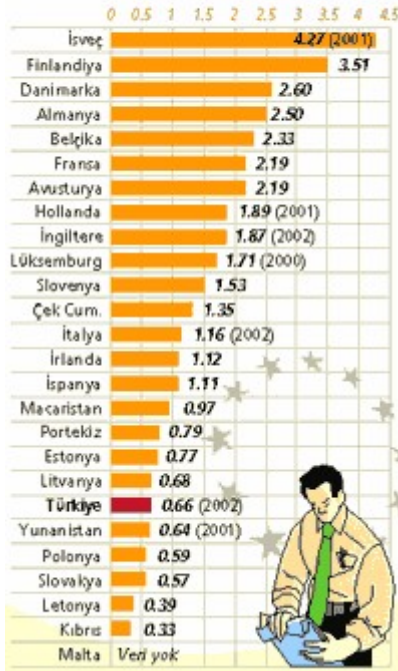
DAHA orta ve uzun vadede ise Türkiye'nin bilim ve teknoloji alanı ile ilgili kamu politikalarını iyileştirmesi gerekiyor. Bu yalnızca AB'ye uyum açısından değil, Türkiye'nin daha yenilikçi, daha rekabetçi ve sonuçta daha fazla refah üreten bir ekonomiye sahip olması bakımından da önemli. AB'nin Türkiye ile ilgili İlerleme Raporu'nda da yer alan bu alandaki eksiklikler arasında, araştırma merkezlerinin yeterli kapasiteye sahip olmaması ile üniversite-sanayi işbirliğinin zayıflığı göze çarpıyor. Ayrıca Türkiye'de milli gelirden AR-GE'ye ayrılan payın düşüklüğü de dikkat çekici. gayri safi yurt içi hasıla içinde binde üçlük bir paya sahip olan bu faaliyetlerde AB ortalaması yüzde bir.

FP6 Öncelikli Alanlar Tablosu

1. Gen Bilimi araştırmaları ve Sağlık Biyoteknolojisi
2. Bilgi Toplumu Teknolojileri
3. Nanoteknolojiler, Akıllı Malzemeler ve Yeni Üretim Süreçleri
4. Havacılık ve Uzay
5. Gıda Kalitesi ve Güvenlik
6. Sürdürülebilir Kalkınma, Küresel Değişim ve Ekosistemler
7. Avrupa Açık Bilgi Toplumunda Yurttaşlık ve Yönetişim
8. Daha Geniş Araştırma Alanlarını Kapsayan Spesifik Etkinlikler

AB AR-GE'de çıta yükseltti

2003 itibarıyla AB üyesi ülkelerin Ar-Ge'ye ayırdıkları miktarın gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı (%)

6. Çerçeve Programı ve Türkiye

FP6'dan Türkiye'nin yeterli ölçüde yararlanamadığı ileri sürülüyor. Nitekim geçen yıl sonuna kadar Türkiye'den 795 araştırma projesi bu programa başvurmuş olup, değerlendirilen 630 proje arasından 96'sının desteklenmesi kabul edildi.

Oysa ki ülkemiz bu programa katılabilmek adına programın genel bütçesine 248 milyon euroluk bir katkıda bulundu. Çerçeve programların bütçesi, AB üyesi ülkelerin verdikleri paranın yanı sıra, AB üyesi olmayıp bu programa katılmak isteyen ülkelerin milli gelirleri oranında ödedikleri katılım paylarından oluşuyor. Sonuçta verilen paranın karşılığının alınamadığına dair tereddütler oluştu.

Bu tereddütlerin giderilebilmesi amacıyla, programa yeni katılan Türkiye, Romanya ve Bulgaristan'a özel, 20 milyon euroluk yeni bir kaynak daha ayrıldı. Yapılan çağrıya, Türkiye'den 138 araştırma merkezi başvurdu. Aralık 2004'te AB, Türkiye'den 11 araştırma merkezinin 8.2 milyon euroluk destek kazandığını açıkladı.

Kazanan araştırma merkezleri

Ege Üniv. Müh. Fak. Biyoloji Müh. Böl.

İTÜ Otomotiv Kontrolleri Araştırma Grubu

TÜBİTAK MAM (Hidrojenteknolojileri Enstitüsü)

Boğaziçi Ü. İzmir Teknoloji Ens.

Sabancı Üniversitesi VPALAB

İTÜ Maden Fakültesi

TÜBİTAK (Güç teknolojileri)

ODTÜ Deprem Mühendisliği Arş. Mrk.

ODTÜ (Nanoteknoloji, yeni materyaller, yeni süreçler ve biyoteknoloji)

ODTÜ Avrupa Çalışmaları Merkezi

FP6 programının bürokratik boyutunun ağır basması ve bu programdan yararlanabilmek için çokuluslu ortaklıklar kurulmasının gerekliliği nedeniyle, Türk

firmaları bu aşamada bu programdan yeterince yararlanamadı. Ancak AB'nin diğer programlarında olduğu gibi FP6 programının da kendisine has bir öğrenme süreci var. Türkiye de bu öğrenme sürecini yaşayacak ve zaman içinde bu programdan daha fazla yararlanmanın yöntemlerini de bulacak.

YARIN: Sermayenin serbest dolaşımı

11 ekim 2005

'Yabancı sınırı' da 'altın hisse' de yok

Türkiye, sermaye hareketlerini serbestleştirmenin yanı sıra, yerli ve yabancı yatırımcılar arasında farklılık yaratan tüm yasal ve idari düzenlemelere son veriyor. Kamunun verdiği hizmetler özelleştirilirken gündeme gelen 'altın hisse' uygulaması da Avrupa'da sermayenin serbest dolaşım ilkesine aykırı kabul ediliyor

4 - Sermayenin serbest dolaşımı / Hazırlayan: Sinan Ülgen

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında ilk aşamada müzakere edilecek olan "Sermayenin serbest dolaşımı" başlığı, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin yanı sıra yatırımlarda ayrımcılığın önlenmesini de gerektiriyor. Türkiye'nin 24 Ocak 1980'den bu yana serbest pazar ekonomisi yaratma yönünde kat ettiği ilerleme göz önüne alındığında, ilk bakışta bu müzakere başlığının Türkiye açısından sorun yaratmayacağı düşünülebilir. Ama işin gerçeği öyle değil. Bu başlığa uyum adına Türkiye'nin hâlâ yapması gereken çok sayıda değişiklik var. Üstelik, bunlardan bazıları da günlük hayatı yakından etkileyecek önemli değişiklikler. "Sermayenin serbest dolaşımı" başlığının ilk alt başlığını "sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi" oluşturuyor. Bundan anlaşılması gereken, Türkiye ile AB arasında sermaye hareketlerini engelleyen, kısıtlayan veya zorlaştıran bütün yasal ve idari önlemlerin yürürlükten kaldırılmasıdır.

Şartlar farklı olmamalı

Türkiye, Türk Lirası'nın konvertibiliteye geçirilmesi ile birlikte sermaye hareketlerini aslında büyük ölçüde serbestleştirmiştir. Döviz kontrolleri kalkmış, sermaye girişleri kolaylaştırılmış ve hatta 2004 yılında yapılan yasal değişikliklerle yabancı sermaye girişi için var olan 50.000 dolarlık alt eşik de kaldırılmıştır. Buna karşılık AB mevzuatının gerektirdiği sermaye hareketi serbestisi bu düzenlemelerin kapsadığı alanın çok ötesine geçiyor.

Bu çerçevede ulaşılmaması gereken hedef, sermaye hareketliliği alanında Türkiye'nin AB ülkeleriyle eş bir seviyeyi yakalamasıdır. Yasal ve idari açıdan AB yatırımcıları ile yerli yatırımcılara getirilen şartlar arasında hiçbir farklılığın kalmaması gerekiyor. Oysa bu alanda bazı engellemeler devam ediyor.

Altın hisse uygulamasına son

'Sermayenin serbest dolaşımı' başlığının AB içinde de tartışmalara sahne olan bir boyutu özelleştirmelerle ilgili.

Bazı AB ülkeleri, sivil havacılık, elektrik ve doğalgaz dağıtım, telekomünikasyon gibi geleneksel olarak kamu tarafından hizmet verilen alanlardaki şirketleri özelleştirirken "altın hisse" uygulamasına başvurular. Buna göre, kamu, özelleştirilen şirkette sembolik bir paya sahip olurken, şirketin bazı stratejik kararlarını bloke etme yetkisini elinde tutabiliyor.

Ancak bu uygulama Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) tarafından birçok kez sermayenin serbest dolaşımı ilkesine aykırı bulundu.

Bu ülkeler "altın hisse" taleplerinden vazgeçmek zorunda kaldılar. ATAD'ı bu yönde karar vermeye iten temel neden, "altın hisse"nin dış yatırımı caydıran bir uygulama olması.

Özelleştirmeleri etkileyecek

Dolayısıyla sermayenin serbest dolaşımı ilkesi, dış yatırımları doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen bütün tedbirlerin yürürlükten kaldırılmasını gerektiriyor.

Dolayısıyla, ülkemizde önümüzdeki dönemde özelleştirme kapsamında bulunan THY ve BOTAŞ gibi kurumlarda "altın hisse" uygulamasına başvurulup vurulamayacağıın bu nedenle bir kez daha değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Tamamı yabancı bir şirkete ait, gazete, radyo, televizyon Türkiye'de yayın yapabilecek

Tüketicilerle bankalar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için tahkim kurumu oluşturulacak

Yurtdışı piyasalara yatırım olanağı bulacak özel emeklilik ve yatırım fonlarının ürün yelpazesi çeşitlenecek

THY, BOTAŞ gibi kurumların özelleştirmesinde 'altın hisse' soru işareti olacak

Bankacılıkta yabancı payına sınır olmayacak

Ülkemizde son dönemde kamuoyunun gündemine giren bankacılık sektöründeki yabancı payının sınırlanması önerilerini bu açıdan da değerlendirmek gerekiyor. AB ile müzakerelerde bu tip bir sınırlamanın getirilmesi mümkün değil. Tam tersine bu nitelikteki sınırlamaların tamamen kaldırılması gerekecek. Sonuçta AB ile ekonomik ve siyasi bütünleşmenin mantığı da bunu gerekli kılıyor. Çünkü, ulusal pazarlar yerine tek bir Avrupa pazarı yaratılması hedefleniyor. Türkiye de tam üyelik müzakereleri sırasında bu Tek Avrupa Pazarı'na entegre olacak.

Medyada yabancı yatırımcılara engeller kalkacak

Sermayenin serbest dolaşımı konusunun ikinci alt başlığı, "yatırımlarda ayrımcılığın önlenmesi"ni konu alıyor. Bu kavramdan anlaşılması gereken, ekonominin çeşitli sektörlerinde Türk yatırımcılar ile yabancı yatırımcılar arasında farklılık yaratan veya yabancı yatırımcılara özel koşullar getiren yasal ve idari düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması. Türkiye'de halen birçok sektörde bu tip sınırlamalar mevcut. Bu bağlamda akla hemen telekomünikasyon, enerji, madencilik, deniz taşımacılığı, sivil havacılık ve medya sektörleri geliyor.

Sermayenin serbest dolaşımı başlığına uyum sonrasında örneğin medya sektöründe yabancı hissedarlara getirilen yasal sınırlamanın kaldırılması gerekecek. Başka bir deyişle, tamamı yabancı bir şirkete ait gazete, radyo veya televizyonun Türkiye'de

yayın yapması mümkün olabilecek. Ya da İstanbul-İzmir arasında havadan veya denizden yolcu taşımacılığı yapmak için Türkiye'de yabancı sermayeli bir şirket artık kurulabilecek.

Yatırım fonları dış piyasalara açılacak

Sermayenin serbest dolaşımı başlığıyla ilgili verilebilecek diğer örneklerden biri finansal piyasaları konu alıyor. Türkiye'de pazarlanan yatırım fonu ve emeklilik fonu da dahil olmak üzere birçok finansal araç açısından bazı kısıtlamalar mevcut. Bu enstrümanlar yatırımlarını Türkiye'de değerlendirmek zorundalar.

Müzakere süreci içinde bu finansal araçlar gerekli risk sınırlarına uymaları şartıyla yurtdışına da yatırım yapabilecekler. Bunun sonucunda yatırım fonları veya özel emeklilik fonlarının getirisi ve riskleri daha büyük farklılıklar gösterecek. Bu fonların müşterileri çok daha büyük çeşitlilik taşıyan bir ürün yelpazesi içinde, arzu ettikleri risk/getiri oranına göre tercihte bulunabilecek. Bu aynı zamanda Türkiye'de finansal piyasaların derinleşmesini ve banka dışındaki finansal yatırım araçlarının güçlenmesini beraberinde getirecek.

Kara paraıyla mücadelede daha çok önlem

Türkiye'nin kara para ile mücadeleye daha fazla önem vermesi gerekecek. Türkiye'den bu amaçla oluşturulmuş olan kurumların güçlendirilmesi ve denetimin daha iyileştirilmesi bekleniyor.

Bu başlığa uyum adına ayrıca tüketiciler ile bankalar arasındaki anlaşmazlıkların ele alınacağı bir özel tahkim kurumu oluşturması da isteniyor. Bu sayede tüketiciler ile bankalar arasındaki sorunların daha hızla çözüme kavuşturulması sağlanacak.

Yabancıya gayrimenkul alma sınırı kalkıyor

Emlak alımında AB vatandaşlarına, Türk vatandaşlarıyla eşit davranılması gerekecek. Ancak, bu madde için ek geçiş dönemi istenebilir

Yabancıların Türkiye'de emlak alabilmeleri Türk vatandaşlarından farklı bir usule tabi. Kaldı ki, zaman zaman ek yasal zorluklar da gündeme geliyor.

Bu müzakere başlığının tamamlanabilmesi için Avrupa Birliği vatandaşlarına Türk vatandaşları ile eşit muamele edilmesi gerekecek. Gayrimenkul meselesi siyaseten de hassas bir konu olduğu için, tam üyelik müzakereleri sırasında bu konunun özellikle masaya yatırılacağı tahmin edilebilir.

Derogasyon istenebilir

Bu müzakerelerde gerek Türkiye gerek Avrupa Birliği tarafı, bu özgürlüğün tam olarak hayata geçirilmesi için belki de bir ek geçiş dönemi talep edebilirler. Örneğin, Yunanistan'ın Türk vatandaşlarının Ege adalarında mülk edinmelerinin zorlaştırılmasıyla ilgili bir talepte bulunması sürpriz olmamalıdır. Yunanistan, aksi

takdirde bu adaların Türkler tarafından nüfus ve ekonomik anlamda "istila" edileceğinden endişe duyabilir.

Kısıtlama sürdürülemez

Denilebilir ki, Türkiye'de yabancılara emlak satışıyla ilgili tartışmalara son nokta bu şekilde konulacaktır. Şurası şimdiden açık: Avrupa Birliği yolundaki bir Türkiye'nin bu konu ile ilgili bir kısıtlamayı sürdürmesi mümkün olmayacak. Bu kısıtlamaların kalkmasının gayrimenkul piyasasında olumlu etkileri olacağı da teslim edilmelidir. Bu sayede Türkiye'de gerek konut gerek ticari gayrimenkul projelerine talep artacak ve bunların finansmanı için yurtdışından daha kolay para bulunabilecektir.

Fiyatlar artabilir

Sonuçta bu gelişme Türkiye'nin daha fazla yabancı sermaye çekmesine yarayacaktır. Ancak aynı zamanda, ekonomik istikrarın da sürmesi şartıyla, özellikle yabancı yatırımcıların da ilgisini çekebilecek yerlerdeki gayrimenkul fiyatlarının daha da artması söz konusu olacaktır.

YARIN: Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

12 ekim2005

Siyasi popülizme Avrupa Birliği freni

AB ile hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi amacıyla yapılacak mevzuat uyumu, siyasetin popülizme ve rant dağıtımına yönelik girişimlerini engelleyecek. Bu yöndeki girişimlerin maliyeti AB ile ilişkilere zarar vermek olacak

5 - Hizmetlerin serbest dolaşımı / Hazırlayan: Sinan Ülgen

Hizmetlerin serbest dolaşımı olarak adlandırılan müzakere başlığının Türk ekonomisi üzerindeki etkisi bütün diğer başlıklardan daha fazla olacak. Hatta kamuoyunda çok tartışılan Gümrük Birliği ile karşılaştırıldığında, bu başlığın etkilerinin daha da görünür olacağını söylemek mümkün.

Bunu görebilmek için hizmetler sektörünün milli gelir içindeki payına göz atmak yeterli. Milli gelirimizde tarımın payı yüzde 12, sanayinin payı yüzde 28, hizmetler sektörünün payı ise yüzde 60 düzeyinde.

Hizmetlerin ağırlığı artıyor

Kaldı ki, ekonomik gelişmişlik ile beraber hizmetler sektörünün ekonomi içindeki ağırlığı daha da artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tarımın payı yüzde 3 düzeyine düşerken, sanayinin payı da yüzde 10 düzeyinin altına iniyor. Geri kalan katma değer, hizmetler sektöründe oluşmakta.

Avrupa Birliği (AB) ile hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi amacıyla yapılacak

mevzuat uyumunun öncelikle ülkemizin iyi yönetim alanındaki eksikliklerinin giderilmesine katkıda bulunacağı belirtilmelidir. Özellikle 1990'lı yıllarda baş gösteren ve 2000 krizi ile doruğa tırmanan ekonomik sıkıntılarımızın temelinde bir siyasi ve ekonomik yönetim problemi olduğu açıktır. Daha açık bir anlatımla, ülkemizde siyasetin popülizme ve rant dağıtımına yönelik olarak ekonomik hayata müdahale etmesinin faturası bu sistemin tıkanıdığı anda ortaya çıkmıştır. Bunun maliyeti de hiç azımsanmayacak ölçüdedir.

Mevzuat değişiklikleri

Hizmetlerin serbest dolaşımı adı altında toplanan müzakere başlığına uyum için yapılan ve yapılacak olan mevzuat değişiklikleri şöyle:

- Bankacılık Kanunu
- Sigortacılık Kanunu
- Aracı Kurumlara Dair Kanun
- RTÜK Kanunu
- Telekomünikasyon Kanunu
- Perakendecilik Yasası
- Sivil Havacılık Kanunu
- Maden Yasası
- Petrol Yasası
- Kabotaj Kanunu

Serbest mesleklere ilişkin yasa ve düzenlemeler: avukatlık, rehberlik, emlakçılık vs.

Gümrük Birliği'ne uyumdan daha zor

Hizmet ticaretinin serbestleşmesi, Gümrük Birliği ile, Avrupa Birliği'yle arasındaki mal ticaretini serbestleştiren Türkiye'yi Avrupa Tek Pazarı ile bütünleşmeye bir adım daha yaklaştıracaktır.

Ancak mal ticareti ile hizmet ticaretinin serbestleştirilmesinde izlenecek yöntem açısından önemli bir fark bulunmaktadır.

Sektörel uyum

Mal ticaretinin serbestleştirilmesi gümrük vergileri ile miktar kısıtlamalarının yürürlükten kaldırılmasına dayanmaktadır. Hizmet ticaretinde ise bunun yanı sıra, sektörel mevzuat uyumunun da gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Mevzuat uyumu

Örneğin bankacılık sektöründe serbest ticarete geçebilmek için karşılıklı ticarete yönelik engellerin kaldırılması yeterli olmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin AB'nin bankacılık sektöründeki mevzuatını da aynen üstlenmesi ve uygulaması gerekmektedir.

Bu zorunluluk hizmet ticaretinin serbestleştirilmesini, mal ticaretinin serbestleştirilmesine oranla daha zorlu kılmaktadır.

Hizmetlerde serbest dolaşım başlasaydı bankacılık krizi olmazdı

Kriz yıllarının yarattığı ekonomik kayıplar bir yana, bankacılık sisteminde oluşan açıkların kapatılmasının maliyeti dahi milli gelirimizin yüzde 30'una ulaşmıştır. Zaten bankacılık konusu bu açıdan en görünür örneği teşkil etmektedir.

Türkiye'nin bu alanda mevzuat bakımından önemli eksiklikleri yok. Ancak bu mevzuatın uygulanmasında ciddi sorunlarla karşılaşıldı.

Gerekli denetim ve kontrol siyasi baskılar nedeniyle yapılamamıştır. Yönetişim sorunu da işte tam bu noktada baş gösterdi. İyi yönetim, çıkarılan mevzuatın, yasa ve kuralların harfiyen, ayrımcılık, lehte veya aleyhte muamele yapılmadan tatbik edilmesini gerektirmektedir.

İyi yönetim fırsatı

İyi yönetim, Türkiye'nin tam anlamıyla bir Hukuk Devleti olma özelliğini kazanması demektir. Örneğin AB ile hizmet ticaretinin karşılıklı olarak serbestleştirilmesine Gümrük Birliği ile 1995 yılı sonunda eşzamanlı olarak geçilebilmiş olsaydı, ülkemize bu kadar ağır bir yük getiren bankacılık krizi de muhtemelen yaşanmayacaktı. Zira o takdirde, bankacılık sektörünün izlenmesi ve denetiminin AB kurallarına göre ve siyasi baskıdan arındırılmış olarak yapılması söz konusu olacaktı. AB ile bütün bu alanlarda mevzuat uyumu, 2001 yılı sonrasında kazanılmış olan güven, istikrar ve iyi yönetim ilkelerinin konsolidasyonu anlamına gelecektir. Zira artık eski günlere ve eski alışkanlıklara dönülmesi zorlaşacaktır. Daha doğrusu çıkarılmış olan AB ile uyumlu mevzuatın uygulaması aşamasında eski dönemde olduğu gibi siyasi popülizm veya rant elde edebilme amacıyla yapılacak olan girişimlerin karşısında bu kez AB de olacaktır. Bu yönde devam etmenin maliyeti AB ile ilişkilere zarar vermek olacaktır.

İtalya örneği

Nitekim daha geniş bir perspektiften bakıldığında, AB'nin temsilcisi olduğu uluslarüstü bütünleşme örnekleriyle ilgili olarak dile getirilen belli başlı faydalardan biri, ulusal düzeyde yapılamayan reformların uluslarüstü düzlemde karara bağlanarak yapılabilmesi olmuştur. İtalya gibi ülkelerde siyasetin popülizme esir olması bu şekilde engellenmiştir.

Ekonomide belirsizlik olmayacak

Hizmetler alanındaki mevzuat uyum sürecinin bir diğer olumlu etkisi, ekonomi alanındaki hükümet politikalarının öngörülebilir olması noktasında ortaya çıkıyor. Ekonomik büyüme açısından önem taşıyan unsurlardan biri politikaların öngörülebilir olmasıdır.

Ekonomik aktörler iş planlarını ve yatırımlarını geleceğe yönelik bir projeksiyona dayanarak yaparlar. Bu projeksiyonlarda temel alınan da iktisadi alandaki hükümet

politikalarıdır. Bu politikalarda yapılan ve önceden öngörülmeven her değişiklik yatırımcılar açısından olumsuz bir hava yaratır.

Bu tip olumsuzlukların artması yatırımcıların önlerini görmelerini engeller ve sonuçta ülkede yatırım ortamı kötüye gider. Yatırım ortamının kötüleşmesi ise yatırımların azalması, büyümenin düşmesi ve işsizliğin artması şeklinde sonuç verir. Bu nedenlerle kamu politikalarının öngörülebilir olması çok önemlidir. Yatırımcılara daha uzun vadeli bakabilme imkânı verir ki, bu da toplam yatırımları artırmaya katkıda bulunur. AB ile mevzuat uyumu kamu politikalarının öngörülebilirliğini sağlamak suretiyle ekonomik kalkınmaya hizmet edecektir.

İstikrarlı büyüme sağlanacak

Hizmetler alanındaki mevzuat uyumunun Türk ekonomisi üzerindeki bir diğer etkisi de sektörlerin rekabete açılmasını ve sağlam bir düzenleyici çerçeveye kavuşmalarını sağlayacak olmasıdır.

Türkiye'de uzun zaman makroekonomik sorunlar ağır bastı. Yüksek enflasyon, faiz ve borçlar bu açıdan önem taşıyan faktörler oldu. Artık Türkiye makroekonomik istikrarı yakalamış gözükmemekte. Bundan sonra mesele istikrarı korumak olacak. Ekonomik büyümenin önündeki makroekonomik istikrarsızlık olumsuzluğu ortadan kalkmıştır. Sıra büyümeye engel oluşturan mikro ve sektörel politikalara gelmiştir. İstikrarlı bir büyüme için çözülmesi gereken sorunlar artık o seviyede oluşmaktadır.

Rekabetle birlikte verimlilikte de artış olacak

Daha gelişmiş ekonomilerle karşılaştırıldığında, Türkiye'nin hâlâ karma bir ekonomik yapısı bulunduğu görülmektedir. Kamu hâlâ birçok sektörde ve de özellikle hizmet sektörlerinde ağırlıklı bir yer işgal etmektedir.

Bu durum enerji, taşımacılık ve telekomünikasyon gibi sektörlerin performansını olumsuz etkilemiştir. Türkiye'nin de hizmetler alanında AB mevzuatına uyum zorunluluğu bu ana hizmet sektörlerini rekabete açmasını, devlet yardımlarını denetleyecek bir mekanizma kurmasını ve AB'ye uyumlu bir düzenleyici çerçeve oluşturmasını gerekli kılmaktadır. Bu adımların atılması bu sektörlerin hızla daha verimli bir yapıya kavuşmalarını da beraberinde getirecektir.

Bu sektörlerde yakalanacak verimlilik bu sektörlerin niteliği nedeniyle bütün diğer sektörlerle yansıyacak ve Türk ekonomisi daha güçlü ve uluslararası rekabet şansı daha yüksek bir yapıya kavuşacaktır.

Ürün ve hizmet çeşitliliği artacak

Hizmetlerin serbest dolaşımı ekonomimizin bu en büyük kısmının AB ile karşılıklı ticaret ve rekabet açılmasını beraberinde getirecektir.

Bunun sonucunda örneğin İstanbul - Ankara uçuşlarını Air France veya Lufthansa ile

yapmak mümkün hale gelecektir. Benzer şekilde telefon konuşmalarını da Deutsche Telekom ile yapmak, internet hizmetini Belgacom'dan elde etmek, kablolu yayında ise Canal Plus'e abone olmak imkânı doğacaktır. Türkiye'de gayrimenkul yatırımı için Alman bankalarından ipotek kredisini daha kolaylıkla alabilmek mümkün olabilecek. Keza trafik sigortalarını daha düşük fiyat veren bir İspanyol şirketinden satın alma imkânı doğacaktır. Bütün bu seçenekler tüketici açısından ürün çeşitliliği ve ucuz hizmet anlamına gelecektir.

Türkiye'de bu hizmetleri verecek AB şirketlerinin paralelinde Türk şirketleri de AB pazarlarında kendi hizmetlerini pazarlayabileceklerdir. Aynı şekilde Türk Hava Yolları da Frankfurt ile Münih arasında uçabilecek, Ziraat Bankası da Fransa'da açacağı yeni şubelerle daha rahat mevduat toplayabilecektir.

Denizcilik işletmeleri Atina ile Napoli arasında yolcu taşıyabilecek, İMKB hisselerine yatırım yapan Türkiye'de kote yatırım fonları da bütün Avrupa ülkelerinde pazarlanabilecektir.

YARIN: Tarım

13 ekim 2005

Kalite artacak, fiyatlar inecek, rekabet zorlayacak

AB'nin daha önceki gelişmelerinde olduğu gibi Türkiye ile de en zorlu ve uzun süren müzakerelerin tarım konusunda yaşanması bekleniyor. Ancak tarımda AB'ye uyum sağlandığında tarım nüfusunun eğitimi artacak, ürün kalitesi yükselecek. Ticaret serbestleşeceği için fiyatlar ucuzlayacak ama üreticiler için de zorlu rekabet dönemi başlayacak

6 - Tarım ve kırsal kalkınma / Hazırlayan: Sinan Ülgen

Tarım ve kırsal kalkınmaya ilişkin müzakere başlığını diğer müzakere başlıklarından ayıran birçok özellik bulunuyor. Öncelikle tarım konusu geçmişte AB ile tam üyelik müzakeresi yürüten ülkelerin uyumda en fazla zorlandıkları alanların başında geldi. Bunun nedeni AB'nin bu alanda uyguladığı Ortak Tarım Politikası (OTP). OTP, aslında II. Dünya savaşıdan yeni çıkmış bir Avrupa'nın tarım nüfusunu desteklemek ve Avrupa'nın tarımda kendi kendini besleyecek üretim yeterliliğine kavuşmasını sağlamak adına uygulamaya konuldu.

Şartlar değişti

Aradan geçen süre zarfında Avrupa'da ekonomik şartlar çok değişti, yeterlilik birçok üründe sağlandı hatta üretim fazlaları oluştu, tarım nüfusu da giderek azaldı. Buna karşılık Ortak Tarım Politikası ekonomideki bu değişikliklere ayak uyduramadı.

AB için de sorun

OTP, bu haliyle bugünün değil geçmişin Avrupa'sının önceliklerini yansıtıyor. Nitekim 2005 yılı içinde Anayasa referandumları sonrasında AB'nin yaşadığı ikinci büyük kriz

bu noktada patlak verdi.

AB'nin 2007-2013 yılları arasındaki dönemi kapsayacak bütçe görüşmeleri sırasında İngiltere ve onu destekleyen bir grup ülke, AB'nin artık harcamalarını daha farklı alanlara yöneltmesi gerektiğini ileri sürdüler.

Fransa ve İspanya gibi ülkeler ise tarıma ayrılan paranın azaltılmasına karşı çıktılar. AB bu nedenle önümüzdeki dönem bütçesi üzerinde henüz uzlaşamadı.

En zorlu müzakere

OTP'ye uyum, uzun ve maliyetli bir süreç olarak algılanıyor. Nitekim AB'nin daha önceki genişlemelerinde tarım konusu zorlu müzakerelere sahne oldu ve en fazla geçiş dönemi çevre başlığı ile tarımda talep edildi.

Türkiye açısından da benzer bir süreç yaşanacak. Üstelik Türkiye'de tarımın ekonomideki ağırlığı ve bunun ötesinde tarım nüfusunun toplam nüfus içindeki payı diğer ülkelerden daha fazla.

O nedenle tarım ve kırsal kalkınma konusunun bizim tam üyelik müzakerelerimizin de en zorlu konularından biri olacağına kuşku yok.

Aşamalı uyum

Tarım alanında AB'ye uyum, aşamalı olarak gerçekleşecek. Her ne kadar bu dönemin tam süresi ve bu süre sonunda OTP'nin alacağı hal bilinmese de bu süre boyunca gerçekleşecek değişikliklerden genel hatlarıyla bahsetmek mümkün.

AB standartlarına uyulacak, denetim artacak

Tarım alanında serbest ticaretin gerçekleşebilmesi için Türkiye'nin aynı zamanda AB'nin tarımsal ürünlere ilişkin kalite ve sağlık standartlarına ulaşması gerekecek.

Ürünler daha sağlıklı olacak

Başka bir deyişle Türkiye'de üretilen tarım ürünleri aynen AB ülkelerinde olduğu gibi çok daha sıkı bir denetime tabi olacak ve çok daha sağlıklı bir nitelik kazanacak.

Süt zehirlenmelerine Türkiye'de artık rastlanmayacak.

Hormonların kontrolsüz kullanımı, kanserojen maddelerin veya daha genel anlamda sağlığa zararlı katkı maddelerinin kullanımı yasaklanacak. Ancak daha da önemlisi bu yasağa uyulup uyulmadığı çok daha etkin bir şekilde denetlenecek. Keza ambalajlama alanında da AB standartlarına uyulacak.

Örneğin yaş sebze ve meyvelerin tahta kutu yerine oluklu mukavva kutularda taşınması şart olacak.

Tarımda yapısal sorunları çözme fırsatı doğacak

Türkiye'nin AB'ye uyumu gerçekten başarabilmesi ve tarım sektöründe rekabetçi bir konuma gelebilmesi için bazı yapısal zorlukları aşması gerekiyor. Bunların başında Türkiye'deki tarım arazilerinin durumu ve bölünmüşlüğü geliyor.

AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'deki tarım arazilerinin ortalama büyüklüğü çok sınırlı kalıyor. Üstüne üstlük miras yoluyla bu bölünmeler de sürüyor. Sonuçta tarım işletmeleri ekonomik büyüklükte olmayan bir toprak parçası ile kalıyor ve üretimleri de dolayısıyla dünya şartlarına göre daha pahalı ve daha düşük standartta oluyor.

Türkiye'de tarım sektörünün bir diğer yapısal zorluğunu da eğitim seviyesi oluşturuyor. Ülkemizde en düşük eğitim seviyesine sahip nüfus tarım sektöründe.

Kaldı ki bu eğitim seviyesi söz konusu nüfusun ekonominin diğer alanlarında istihdam edilmesini de zorlaştırıyor.

Fonlar destek olacak

Türkiye'nin gerçek anlamda modern bir ekonomiye kavuşması bu yapısal sorunlarını halletmesine bağlı. Türkiye'de tarım nüfusu rekabet içinde olduğu Avrupa ekonomileri ile karşılaştırıldığında çok yüksek. Tarım sektöründeki nüfusun ekonominin diğer alanlarına kaydırılması lazım. Buna karşılık bu nüfusun ekonominin diğer alanlarında istihdam edilmesini sağlayacak düzenli kırsal eğitim veya mesleki eğitim programlarına yeterli ağırlık verilmediği görülüyor. AB'ye tam üyelik süreci, geçmişteki bu ihmali gidermek için yeni bir fırsat yaratıyor.

Türkiye tarımdaki yapısal sorunlarını, AB'de olduğu gibi bir kırsal kalkınma stratejisi çerçevesinde AB fonlarından da elde edeceği destek ile çözerek daha sağlıklı bir ekonomik ve sosyal yapıya kavuşma fırsatını eline geçirdi. Bu fırsatın ne şekilde kullanılacağı Türkiye'nin geleceği açısından da belirleyici olacak.

Dengesizliklere dikkat

Tüm bunlarla birlikte ticaretteki serbestleşmenin tarım üreticileri üzerinde etkisi olacak. Et ve süt üreticileri Avrupa'nın artan rekabeti karşısında zorlanırken, meyve ve sebze üreticileri daha büyük bir pazara erişim kolaylığının avantajlarını yaşayacak. Bu gelişmenin bölgelerarası gelir dağılımına da etkisi olacak.

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da hayvancılıktan geçinen kesimin gelirinde bir düşüş yaşanırken, çiftçilerin geliri artacak. Ülkemizin bu sorunun çözümü için daha kapsamlı bir bölgesel kalkınma politikası uygulaması gerekecek.

Yeni yatırım alanları oluşacak

Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatındaki engelleri kaldırması karşılığında AB de Türkiye'den tarım ürünlerinin ithalatını serbestleştirecek. Birçok AB ülkesine oranla, Türkiye'nin iklim ve toprak avantajı nedeniyle bu açılamdan faydalanması söz konusu olacak.

Organik tarım gelişecek

AB'ye ihracat amacıyla Türkiye'de tarım alanına daha fazla yatırım yapılabilecek. Özellikle yeni yeni gelişen organik tarım alanında Türkiye'nin önemli bir avantaja sahip olduğu açık. Türkiye bu sayede son yıllarda zemin kaybeden tarım ürünleri ihracatında yeni bir sıçrama yapabilecek.

Ticaret serbestleşecek, fiyatlar ucuzlayacak

Sanayi mallarının ticaretinde olduğu gibi, AB ile tarımsal ürünlerde de serbest ticarete geçilecek. Başka bir deyişle, tarımsal ürünlerin Türkiye'ye ithalatındaki fon, kota ve vergiler yürürlükten kalkacak. Bunun sonucunda Türkiye'ye özellikle et ve süt gibi hayvancılık ürünlerinin ithalatı artacak. Buna karşılık Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğünün bulunduğu meyve ve sebzelerde daha fazla ihracat olanağı ortaya çıkacak.

Bu ticari gelişmelerin tüketiciye yansması ise olumlu olacak. Tarım ürünlerinde fiyatlar ucuzlayacak, vatandaş et ve süt gibi gıda ürünlerini daha ucuza alabilecek. Bunun sonucunda aile bütçeleri içinde gıdaya ayrılan pay düşecek Türkiye'nin çok

daha geniş bir kesimi, kendileri ve çocuklarına protein temelli gıdaları daha düzenli olarak temin edebilecekler.

YARIN: Kamu ihale rejimi

14 ekim 2005

AB kamu ihale pazarı Türk firmalarına açılacak

AB mevzuatı, kamu alımlarının ulusal firmalara ayrıcalık tanınmadan yapılmasını öngörüyor. 1 trilyon 500 milyar euroluk AB kamu ihaleleri pazarı, Türk firmalarına AB firmaları ile eşit şartlarda açılacak

7 - Kamu alımları / Hazırlayan: Sinan Ülgen

Avrupa Birliği'nin (AB) kamu alımları gibi bir alanla ilgilenmesinin temel nedeni Avrupa tek pazarını oluşturmak. Kamu alımları konusu Avrupa'da ulusal piyasaların birleştirilerek tek bir pazar haline getirilmesi hedefinden ziyade piyasaların milli sınırlar doğrultusundaki bölünmelerine hizmet eden bir politika alanı olmuştur. Ülkeler kamu alımları yoluyla ulusal şirketlerine bir avantaj sağlamaya çalışmışlar, ihaleleri kendi firmalarına vererek başka ülkelerden gelen firmalara şans tanımamışlardır. Bu tutum da karşılıklı yatırım ve ticareti olumsuz etkilemiş ve sonuçta tek pazarın oluşturulmasını geciktirmiştir.

İhale pazarı

Oysa ki kamu alımları AB ekonomileri içinde kaydadeğer bir paya sahiptir. 2004 yılındaki 15 ükeli AB'de bile kamu alımları yaklaşık 1500 milyar euro'luk (1 trilyon 500 milyar euro) bir büyüklüğe ulaşmıştı.

Bu rakam ilk 15 AB ülkesinin milli gelirinin yüzde 16'sına tekabül etmektedir. Başka bir deyişle, Avrupa'da kamu ihaleleri pazarı bütün mal ve hizmet piyasalarının yaklaşık altıda birini oluşturmaktadır.

Yolsuzlukları da önüyor

Bu nedenle AB, kamu ihaleleri alanında bir mevzuat bütünü oluşturmuştur. Bu mevzuat ile amaçlanan, kamu ihalelerinde ayrımcılığın önlenmesi, ulusal firmalara tanınan avantajların sona erdirilmesi ve kamu ihalelerinin daha rekabete açık bir şekilde yapılmasının sağlanmasıdır.

Bu sayede kamu ihalelerindeki yolsuzlukların da engellenmesi hedeflenmektedir. Keza daha rekabetçi bir ortamda yapılacak bu alımlarla, kamunun harcamalarında tasarrufa gidilmesi de öngörülmüştür.

Bu amaca yönelik olarak kamu ihalelerinin açılması, duyurulması, değerlendirilmesi ve sonuçlandırılmasına ilişkin olarak AB düzeyinde kurallar oluşturulmuştur.

AB'ye yüzde 3 marj

Hükümet ve yerel yönetimlerin, kamu kurumlarının ve hatta su, elektrik ve doğalgaz dağıtımı gibi alanlarda faaliyet gösteren kamu şirketlerinin mal ve hizmet alımları bu

çerçeve içine alınmıştır.

Kamunun tahmini değeri 150 bin euroyu geçen mal ve hizmet alımları ile 6 milyon euroyu geçen inşaat işleri bu kapsama alınmıştır.

Bunu yaparken AB kendi firmalarına avantaj sağlayacak bazı tedbirleri de almıştır.

Örneğin verilen tekliflerde AB firmalarına yüzde 3'lük bir fiyat marjı tanınmaktadır.

Buna göre ihale sahibi, AB firması fiyat teklifi AB dışından gelen firmanın fiyat

teklifinden yüzde 3 oranında daha yüksek olsa bile AB firmasına işi verebilmektedir.

Benzer şekilde bazı altyapı sektörlerindeki mal alımlarında yüzde 50 oranında AB içinde üretilmiş olma koşulu bulunmaktadır.

İhale ilanları Avrupa Resmi Gazetesi'nde yayımlanacak

Kamu ihaleleri konusu geçmişte yalnızca AB'nin değil, aynı zamanda Türkiye'nin de gündemine girmiştir. Ülkemizde özellikle yolsuzluklar bağlamında dile getirilen bu konu, 2001 yılında yürürlüğe konan ekonomik program çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Türkiye, bu vesileyle bir Kamu İhale Kanunu çıkarmış ve kamu ihalelerinin tek elden denetlenmesini sağlayacak bir Kamu İhale Kurumu oluşturmuştur.

Farklılıklar giderilmeli

Ancak Türkiye'nin Kamu İhale Kanunu ile ilgili AB mevzuatı arasında hâlâ farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların giderilmesi de kamu alımları ile ilgili müzakere başlığının içeriğini oluşturacaktır. Bu farklılıklar arasında ön planda olanlar şunlardır :

Yerli firmalara yüzde 15 oranında bir fiyat marjı tanınabilmektedir,

Eşik değerleri aşan ihale duyuruları yalnızca Türkiye içinde yapılmaktadır,

Enerji, su ve ulaştırma alanındaki kamu teşebbüslerinin alımları kapsam

dışındadır.

AB ile müzakereler sırasında bu farklılıkların giderilmesi gerekecektir. Bunun sonucunda Türk firmalarına tanınan marj ortadan kalkacaktır.

İhaleler şeffaflaşacak

Kamu ihalelerinde Türk firmaları AB firmaları ile aynı şartlarda rekabet edeceklerdir.

Tahmini bedel olarak 150 bin euroyu aşan mal ve hizmet alımları ile 6 milyon euroyu aşan inşaat işlerinin duyuruları yalnızca Türkiye'de Resmi Gazete yoluyla duyurulmayacak, aynı zamanda Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde de yayımlanacaktır.

Bunun sonucunda ihaleye teklif vermek isteyen çok daha fazla sayıda firma çıkacaktır. İGDAŞ, İSKİ, Boğaziçi Elektrik gibi kurumların da alımlarını artık bu çerçeve içinde yapmaları gerekecektir. Dolayısıyla bu kurumların ihaleleri de daha şeffaf ve rekabetçi bir ortamda gerçekleşecektir.

En az pay yapı işlerinde

AB'deki kamu alımlarında fiyat aralıkları sektörlere göre değişmektedir. Zaman içinde bu farklılıklar daralmıştır. Ama örneğin taşıt araçlarının alımı ile ilgili olarak açılan ihalelerde teklif edilen en düşük fiyat ile en yüksek fiyat arasında ortalama yüzde 5'lik bir marj bulunmaktadır.

Kamu alımı kurallarını en yoğun olarak kullanan birimlerin başında belediyeler gelmektedir. Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi'nde yayımlanan ihale duyurularının yüzde 68'i yerel yönetimlere aittir.

AB'de kamunun alımları mal ve hizmet alanlarına eşit olarak bölünmektedir. Yapı işleri ise yüzde 25'lik bir payla en düşük hisseye sahiptir.

Türk mevzuatındaki değişiklikler esasen Kamu İhale Yasası'nı ilgilendiriyor. Onu da yazıda belirttik zaten.

AB'de kamu ihalelerinin niteliği	
Yapı işleri	%25
Hizmet alımı	%37
Malzeme alımları	%38

'Yerli firma' ve 'eşik değer' eleştirisi

Avrupa Birliği'nin 31 Ağustos 2004 tarihine kadar olan dönemi kapsayan 2004 yılı İlerleme Raporu'nda kamu ihaleleri ile ilgili şu tespitler yapılmıştır:

Kamu ihaleleri ile ilgili olarak, Türk Kamu İhale Kanunu Nisan 2004'te değiştirilmiştir. Bu değişiklik ile eşikler ve mali kısıtlamalar gözden geçirilerek değiştirilmiş ve 2003 yılı toptan eşya tüketici fiyatları bazında AB düzeyini aşmıştır. 2004 yılında yapılan diğer değişiklikler de ulusal mevzuat ile müktesebat arasındaki farkı genişletmiştir.

Kamu ihaleleri alanında, mevcut kanun hâlâ ülkede yerleşik teklif sahiplerine katılma hakkı tanımakta ve Türk teklif sahipleri lehine tercihler içermektedir. Buna ek olarak, ihale açan çok sayıda kuruluş da bu kanunun kapsamı dışında tutulmaktadır. Bunun dışında 2003 yılından beri teklif verme süreleri büyük ölçüde kısaltılmıştır. 2004 yılında yapılan değişiklikler, yayımlanması zorunlu ihale duyurularındaki eşik miktarının daha yüksek tutulması veya ihaleye katılma ölçütleri konusunda bilgi bulunmaması gibi rekabet ve şeffaflık konusunda kısıtlamalar getirmiştir.

İnşaat işleri imtiyazları

Tüm bu yeni kısıtlamalar müktesebat ile ters düşmektedir. Kamu hizmetler sektörü (utilities sector) ile kamu inşaat işleri imtiyazları Kamu İhale Kanunu kapsamında bulunmamaktadır. Türkiye bu nedenle zaman geçirmeden ters düşen noktaları uyumlu hale getirmelidir.

Uyumsuzluk giderilmeli

Kamu ihale kanunu, hâlâ müktesebat ile uyumsuzluklar içermektedir. Türkiye, ticaretin önündeki teknik engelleri kaldırmalı, Gümrük Birliği'ni tesis eden Ortaklık Konseyi'nin 1 / 95 sayılı kararına uyumu artırmalı ve uyumlulaştırılmamış alanlarda ürünlerin serbest dolaşımını uygulamak için gereken adımları atmalıdır.

Türk müteahhitlere eşit fırsat tanınacak

Bir taraftan Türkiye kamu ihalelerinde yerli şirketlere ayrıcalık tanınmayacak, diğer taraftan Türk şirketleri de AB'deki ihalelere rakipleriyle eşit şartlarda girecek. 1500 milyar euro tutarındaki AB kamu ihaleleri pazarı Türk firmalarına AB firmaları ile eşit şartlarda açılacak. Türkiye'nin rekabetçi olduğu mal ve hizmet alımları ile ilgili önemli fırsatlar ortaya çıkacak. Buna karşılık inşaat alanında çözülmesi gereken bir mesele AB ülkelerinde Türk müteahhitlik firmalarının üstlenecekleri işlerde Türk işçi çalıştırıp çalıştıramayacakları meselesi olacaktır. Bu konu, AB ile gerek bu başlık, gerek hizmetlerin serbest dolaşımı gerekse kişilerin serbest dolaşımı başlıkları altında yürütülecek müzakereler sırasında Türk tarafının masaya koyacağı ilk taleplerden biri olmaya adaydır.

İhaleyle zengin yaratma bitiyor

Yerel yönetimlerin ihaleleri de AB firmalarına açık olarak yapılacak. Bunun sonucunda belediyeler tarafından yaptırılan işlerin de daha sağlıklı ve daha uzun ömürlü olacağını söylemek mümkün. En azından kaldırım çalışmaları bu denli sık tekrarlanmayacaktır.

Bir diğer değişiklik de siyasetin finansmanı alanında meydana gelecektir. Kamu ve belediye ihaleleri yoluyla iktidara yakın gruplara menfaat dağıtılması olanağı büyük ölçüde ortadan kalkacaktır. Siyasi partiler bu yolla kendi zenginlerini yaratamayacaklar ve kendilerini finanse etme imkânından da mahrum kalacaklardır.

Rekabet arttı

Kamu ihale kurallarının Avrupa Birliği içinde uygulamaya konmasıyla kamu alımları piyasasının daha açık, daha şeffaf ve daha rekabetçi bir ortama kavuşması sağlanmıştır.

Avrupa Komisyonu tarafından yapılan tahminlerde bu sayede kamu kurumlarının harcamalarında indirim sağlanmış olduğuna dikkat çekilmektedir. Örneğin demir çelik ürünlerinde 1988 - 1992 yılları arasında ortalaması yüzde 21 olan teklif edilen fiyatlar arasındaki farklılık, 1998 - 2002 döneminde yüzde 7'ye inmiştir.

YARIN: Müzakere yöntemi

15 ekim 2005

Gümrük Birliği eksikleri müzakereler için engel

Bir mevzuat alanında müzakere açılabilmesi için, o alandaki uyum çalışmasının belli bir aşamaya gelmiş olması şartı aranacak. Bu şartlar arasında Gümrük Birliği'nde yerine getirilmeyen yükümlülükler de olacak

8 - Müzakereler nasıl yürütülecek? / Hazırlayan: Sinan Ülgen

ABAB ile tam üyeliğe hazırlık aşamasında yürütülecek olan görüşmelere "müzakere" denilmesi aslında birtakım yanlış beklentilerin oluşmasına yol açıyor. Şöyle ki, bu süreçler aslında "müzakere" fiilinin çağrıştırdığı anlam olan bir "al - ver" mantığına dayanmıyor. AB ile tam üyelik müzakereleri esasen AB müktesebatının aday ülke tarafından üstlenilmesi sürecinden ibaret. Burada adına yaraşır bir "müzakere" söz konusu değil.

Giriş sınavı

Olan bitene tam üyelik müzakerelerinden ziyade bir "giriş imtihanı" demek daha doğru olabilir. AB müktesebatı bir bütün ve bu bütünün aday ülke tarafından üstlenilmesi gerekiyor.

Aday ülkenin bu bütün ile ilgili olarak pazarlık yapma şansı bulunmuyor. Yani aday ülkenin "müktesebatın şu kısmını alayım, şu kısmını beğenmedim, kalsın" demek imkanı bulunmuyor. AB, aday ülkeden müktesebatın tamamını üstlenmesini bekliyor.

Uyumun zamanlaması

Bu noktada haklı olarak Şu soru akıllara takılacaktır: Bu durumda müzakere edilen nedir o zaman?

Müzakereler bu mevzuata uyumun zamanlaması ve AB'den bu zaman zarfında elde edilecek finansal destek ile ilgili olarak yürütölüyor. Zamanlama önemli; zira uyumun maliyetini zamana yaymak faydalı, hatta zorunlu olabiliyor. Bu nedenle aday ülke, AB mevzuatına uyuma ilişkin bir takvim çalışması yapmak durumunda. Bu çalışma sonucuna göre bazı konu başlıkları için tam üyelik tarihi sonrasına sarkan geçiş dönemleri talep edilmesi söz konusu olabiliyor. Bu geçiş dönemleri aday ülke kadar AB tarafından da talep edilebiliyor.

Aday ülkenin hesabı, çoğunluk AB mevzuatına uyumu zamana yaymak ve maliyeti ile ilgili olarak AB'den mümkün olabildiğince destek almak şeklinde beliriyor. Ancak bütün müzakere başlıkları bakımından bu yaklaşımın sergilenmesi mümkün değil. O zaman da müzakerelerin bitmeme riski ortaya çıkıyor.

Dolayısıyla, müzakerelere aslında AB mevzuatına uyumun hemen yapılması ile bütün uyumun tam üyelik sonrasına bırakılmasından oluşan iki uç nokta arasında, aday ülke ile AB arasında bir mutabakat arama süreci olarak bakmak gerekir.

İlk aşama 'tarama'

Müzakereler iki aşamadan oluşuyor. İlk aşama, "tarama" olarak adlandırılan ve aday ülkenin her bir müzakere başlığı itibariyle AB müktesebatına uyum derecesinin değerlendirildiği evre. Bu aşamada aday ülkenin mevzuatı Avrupa Komisyonu tarafından ayrıntılı olarak inceleniyor.

Ardından müzakere

Bu inceleme sonrasında Avrupa Komisyonu söz konusu ülkenin Avrupa Birliği müktesebatına uyumu hakkında bir rapor hazırlayıp, raporunu Bakanlar Konseyi'ne iletiyor. Tarama aşaması geride bırakıldıktan sonra ise fiili müzakerelere başlanıyor. Tam üyelik müzakereleri belirli müzakere başlıklarının gruplar halinde müzakereye açılmasıyla başlıyor. Her bir müzakere başlığının açılabilmesi için hem AB'nin hem de aday ülkenin onayı gerekiyor.

AB'nin onayı oybirliğine bağlı. Başka bir deyişle, herhangi bir müzakere başlığının açılabilmesi için her bir AB ülkesinin bu başlığın açılmasına evet demesi gerekiyor. Bir başka anlatımla 25 ülkenin mutabakatı şart.

Müzakere başlıkları nasıl açılacak?

Bir mevzuat alanının müzakereye açılabilmesi için o alanda aday ülkenin uyum çalışmasında belirli bir aşamaya gelmiş olması şartı aranıyor.

Bu uygulamaya AB tarafı "benchmarking - performans kriteri" adını veriyor. Bununla kast edilen, bir müzakere başlığının açılabilmesi için o müzakere başlığı ile ilgili olarak Türkiye'nin belirli bir uyum aşamasına varmış olması.

Hangi şartlar aranacak?

Başka bir deyişle, daha müzakerelere başlayabilmek için dahi asgari bir uyum şartı aranıyor. Bu şartların ne olacağı henüz açıklık kazanmış değil. Bunların tarama süreci sonrasında fiili müzakerelere geçilmeden önce somutlaşması bekleniyor. Ancak bugünden bazı tahminlerde bulunmak mümkün.

AB'nin ön şartları

Örneğin bu şartlar arasında Türkiye'nin Gümrük Birliği kararında yer alan

yükümlüklerini yerine getirmesi şartı bulunacağı biliniyor. Türkiye'nin Gümrük Birliği ile üstlenmiş olduğu ancak halen yerine getirmediği bazı yükümlülükleri bulunuyor. Bunlar arasında; 'bir devlet yardımları denetimi rejiminin oluşturulması', 'ilaç sektöründe veri korumasının 1 Ocak 2001 itibarıyla geçerli kılınması' ve 'sınai mevzuata uyum' gibi alanlar sayılabilir. Benzer bir durum 'ikinci el araçların ithalatı' açısından da söz konusu.

Benchmark uygulamasıyla AB bütün bu hususları müzakerelerin başlamasının ön şartı yapma imkânına kavuşuyor.

Örneğin "rekabet" ile ilgili müzakere başlığının açılması, devlet yardımları rejiminin tesis edilmiş olmasına bağlanacak ya da malların serbest dolaşımına ilişkin başlığın açılması muhtemelen ikinci el araçların ithalatının serbest bırakılması koşuluna tabi olacak.

Uyum çalışmaları ön şartlar nedeniyle daha erken bir tarihte yapılacak. Müzakerelerden etkilenecek olan çeşitli kesimlerin bu değişikliğe şimdiden hazırlanmaları gerekiyor.

Açılan başlıklar uygulama olmadan kapatılamıyor

Bu başlıklar altında yapılan müzakerelerde ilerleme, aday ülkenin açılmış olan müzakere başlığı altında yer alan AB mevzuatını kendi ulusal mevzuatına taşıması ile gerçekleşiyor. Ancak yasal düzeyde sağlanan bu uyum kendi başına yeterli olmuyor.

AB, çoğu kez çıkarılan yasa ve düzenlemelerin hayata geçirildiğinin de takipçisi oluyor. Bu nedenle müzakere başlığının kapatılması öncesinde uygulamaya ilişkin bir denetim mekanizması da bulunuyor. Bu denetim aday ülkenin müzakereleri bitirdiğinde gerçekten de tam üyeliğe hazır olmasını amaçlanıyor.

Denetlenme iyileştirir

Bu yaklaşımın ülkemiz bakımından bazı önemli sonuçları olacak. Türkiye'de yasaların uygulanmasında birçok alanda karşımıza çıkan denetim eksikliği göz önüne alındığında, bunun uygulamayı da iyileştirecek bir yöntem olduğu düşünülebilir. Ancak burada önemli olan uygulamanın yeterli olup olmadığının tespit şeklidir. Gerçekten de AB tarafında bunun ne şekilde tespit edileceği belirli değil. Aslında bunun son derece objektif bir biçimde yapılabileceğini de söylemek zor. Çünkü, uygulamada başarının somut olarak denklemini kurmak güç. Bunun bir eşiği aşma şeklinde düşünülmesi gerekir. Kritik eşiğin aşıldığı durumlarda bu kriterin de yerine gelmiş olduğu varsayılmalıdır. Yoksa uygulamada eksiklik her zaman için bulunabilir.

'Hayırlı olsun, tam üye oldunuz'

Tam üyelik müzakereleri AB'nin mevzuatı bulunan alanları yansıtan 35 müzakere başlığı altında yürütülecek.

Her bir müzakere başlığı tarama süreci sonrasında ve de bazı hallerde konacak olan performans kriterlerinin yerine getirilmesi ile açılacak; Türkiye bu alandaki AB mevzuatını üstlendiği ve de uygulamayı AB standardına getirdiği zaman kapanacak.

Son aşama Katılım Antlaşması

Bir müzakere başlığının kapanmasıyla yeni bir müzakere başlığı açılacak. Bu şekilde 35 başlık da birbiri ardına açılıp kapanacak. Son başlığın kapanmasıyla birlikte Türkiye AB arasındaki tam üyelik müzakereleri de son bulmuş olacak.

Müzakerelerin ne kadar süreceği aslında büyük ölçüde Türkiye'ye bağlı. Türkiye ne

kadar kısa sürede AB ile bu 35 başlık altında uyumunu gerçekleştirirse, müzakereler de o kadar kısa sürecek. Ardından Türkiye ile AB bir Katılım Antlaşması imzalayacaklar ve bu antlaşmayı onaylayacaklar.

AB tarafında onay, bu antlaşmanın hem AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu, hem de AB üyesi ülkelerin onayını gerektiriyor.

Onay süreci de geride bırakıldığında Türkiye artık tam üye olarak AB'den içeri adım atabilecek.

Müzakere başlıkları

- 1- Malların serbest dolaşımı.
- 2- İş gücünün serbest dolaşımı
- 3- Yerleşme hakkı ve hizmet sağlama özgürlüğü
- 4- Sermayenin serbest dolaşımı
- 5- Kamu ihaleleri
- 6- Şirketler hukuku
- 7- Fikri haklar hukuku
- 8- Rekabet politikası
- 9- Mali hizmetler
- 10- Bilgi toplumu ve medya
- 11- Tarım ve kırsal kesim kalkınması
- 12- Gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı politikası
- 13- Balıkçılık
- 14- Ulaştırma politikası
- 15- Enerji
- 16- Vergilendirme
- 17- Ekonomi ve para politikası
- 18- İstatistik
- 19- Sosyal politika ve istihdam
- 20- Şirketler ve sanayi politikası
- 21- Avrupa üzerinden giden ulaştırma ağları
- 22- Bölgesel politika
- 23- Hukuki ve temel haklar
- 24- Adalet, özgürlük ve güvenlik
- 25- Bilim ve araştırma
- 26- Eğitim ve kültür
- 27- Çevre
- 28- Tüketim ve sağlık koruması
- 29- Gümrük birliği
- 30- Dış ilişkiler
- 31- Dış güvenlik ve savunma
- 32- Mali kontrol
- 33- Mali ve bütçe koşulları
- 34- Kurumlar
- 35- Diğer konular

Sonuç ve önümüzdeki döneme hazırlık

Türk kamuoyunun, AB ile tam üyelik müzakerelerine başlarken, farklı bir yaklaşıma hazırlıklı olması, önümüzdeki dönemde ister istemez karşılaşılabilecek olan zorlukların kamuoyuna rağmen değil ama kamuoyu desteği ile aşılabilmesi açısından zorunlu. Bu desteğin oluşmasının ön şartı iyi hazırlanmak.

AB ile bütünleşmeye hazırlık aşlında bu sürecin getireceği maliyetlerin azaltılmasına yönelik çok boyutlu bir çalışma ile eşanlımlı. Katılım sürecinde bu maliyetin azaltılabilmesi için AB'den neler elde edilebileceğine dair seçenekler oluşturulmalı. Bu farklı seçeneklerin ekonomi ve toplum üzerinde farklı etkileri olacak.

İyi hazırlanmalı

Hükümetlerin görevi bu farklı opsiyonlar arasında, kendi ülkelerinin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel gerçeklerinin ışığında en az maliyet, fazla avantaj getirecek bir bütünleşme modelini oluşturmak. Bu açıdan etki değerlendirme çalışmaları müzakere sürecinin en can alıcı noktası oluyor.

Müzakerelere iş dünyası başta olmak üzere toplumun diğer kesimlerinin de hazırlanması gerekiyor. İş dünyası tarafından yapılması gereken etki değerlendirme çalışmasının hedeflerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

AB mevzuatına uyumun maliyeti,

Müzakereye ilişkin sektör pozisyonunu oluşturacak çözümler,

Sektörel uyum maliyetinin sektör içindeki dağılımı,

Müzakere heyetine iletilecek sektör pozisyonunu gerekçelendirmek.

Sonuç olarak müzakereler için bir hazırlık yönteminin benimsenmesi gerekiyor. Bu çalışma da hem kamu hem de özel sektör tarafından birbirini tamamlayacak şekilde yapılmalı.